

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity

e-ISSN: 2587-1854, OMUİFD Haziran 2023, 54: 475-480

Siyerin Mekke Dönemi

The Meccan Years of Prophet Muhammad

Merve BALCI¹

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
· mervebalci54@gmail.com · ORCID > 0000-0002-1248-831X

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Kitap İncelemesi/Book Review

Geliş Tarihi/Received: 15 Mart/March 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 01 Haziran/June 2023

Yıl/Year: 2023 | **Sayı – Issue:** 54 | **Sayfa/Pages:** 475-480

Atrf/Cite as: Balcı, M. "Siyerin Mekke Dönemi" Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 54, Haziran 2023: 475-480.

SİYERİN MEKKE DÖNEMİ

(İsrafil BALCI, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2022, s. 445.)

ÖZ

Siyer kelimesi sözlükte “davranış, hal, yol, âdet, bir kimsenin ahlakı, seciyesi ve hayat hikayesi” gibi anlamlara gelen sîret kelimesinin çoğuludur. Terim olarak ise Hz. Peygamber’in hayatı, onun hayatını konu edinen bilim dalı ve bu alanda yazılan eserler için kullanılır. Günümüze kadar siyer adı altında yazılan kitaplara bakıldığında önemli bir külliyat oluşturmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden bir tanesi İslam dünyasında Hz. Muhammed’in hayatı ve kişiliğine duyulan ilgi ve önemdir. Ele alacağımız eser, Hz. Muhammed’i ve siyer konularını vahyin belirlediği bakış açısıyla okurlarına sunmaktadır. Ayrıca yazar hikâye ve hurafelerden arındırılmış bir Peygamber portresi sunarak aslında insan Hz. Muhammed’i anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Mekke Dönemi, Vahiy, Hz. Muhammed.

THE MECCAN YEARS OF PROPHET MUHAMMAD

ABSTRACT

The word “Siyer” is the plural form of “Sîret,” a Turkish term that refers to meanings such as “behavior, state, path, custom, morality, character, and life story” in the dictionary. As a term, it is used to refer to the life of the Prophet Muhammad, the field of scholarship that focuses on his life, and the works written in this field. When looking at the books written so far under the name of “Siyer”, it can be seen that they constitute an important collection. One of the main reasons for this is the interest and importance given to the life and personality of Prophet Muhammad in the Islamic world. The work we will discuss presents Prophet Muhammad and Siyer topics to readers from the perspective of divine revelation. Additionally, the author provides a portrait of Prophet Muhammad that is purified of myths and legends and, in essence, depicts him as a human being.

Keywords: Sirah, Mecca Period, Revelation, Hz. Muhammad.

İsrafil BALCI

SİYERİN

Mekke Dönemi

ANKARA OKULU

Siyer kelimesi sözlükte “davranış, hal, yol, âdet, bir kimsenin ahlakı, seciyesi ve hayat hikayesi” gibi anlamlara gelen sîret kelimesinin çoğuludur. Sîret kelimesi Kur’an’da Tâhâ suresinde “durum-hal-şekil” anlamlarında kullanılmaktadır. (Tâhâ 20/21) Terim olarak ise Hz. Peygamber’in hayatı, onun hayatını konu edinen bilim dalı ve bu alanda yazılan eserler için kullanılır. Günümüze kadar siyer adı altında yazılan kitaplara bakıldığında önemli bir külliyat oluşmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri İslam dünyasında Hz. Muhammed’in hayatı ve kişiliğine duyulan ilgi ve önemdir. Bir diğer neden ise Kur’an’da Hz. Muhammed’e itaat edilmesi gerektiğine (Âl-i İmrân 3/32) dair ifadelerin bulunduğu ayetlerdir. Ayrıca Kur’an’ın

anlaşılmasında indiği ortamın bilinmesi ve nüzul sebeplerin anlamlandırılması da araştırmacıları Hz. Muhammed dönemini araştırmaya sevk etmiştir. Kur'an'ı daha iyi anlamlandırabilmemiz için Hz. Muhammed dönemini çok iyi bir şekilde okumamız gerekmektedir. İlk dönemlerden itibaren Hz. Muhammed'in hayatına dair eserler verilmeye başlanmıştır. Hz. Muhammed'in hayatını ele alan eserlerin yanı sıra özellikle savaşlarını konu alan eserler de "meğazi" başlığı altında ele alınmıştır. Hz. Muhammed'in hayatının Mekke dönemini tüm ayrıntılarıyla ele alan yazar, "Siyerin Mekke Dönemi" adlı eserini "giriş" hariç beş bölümden oluşturmaktadır.

Eserin tanıtımına geçmeden önce yazarın kendisi ve çalışmaları hakkında kısa bilgi vermek istiyorum. Halen Ondokuz Mayıs Üniversitesi İslam Tarihi alanında görev yapmakta olan Balcı'nın Hz. Muhammed'in hayatına dair önemli çalışmaları bulunmaktadır. Özellikle son dönemlerde yazdığı 14 ciltlik eseri, siyer alanına önemli katkılar sunmuştur. Bu 14 ciltlik eserin özeti mahiyetinde sayılabilecek ve daha geniş okuyucu kitlesine hitap edebilecek şekilde iki müstakil kitap olarak "Siyerin Mekke Dönemi" ve "Siyerin Medine Dönemi" çalışmaları bulunmaktadır. Bunlara ilaveten yazar "İsra ve Miraç Gerçeği, Hz. Peygamber ve Mucize" gibi siyerin tartışmalı konularına dair müstakil eserler de vermiştir.

Siyer yazıcılığında birçok farklı metot kullanıldığı görülmektedir. Balcı ise yazdığı eserini kendi ifadesiyle Hz. Muhammed'i ve siyer konularını vahyin belirlediği bakış açısıyla okurlarına sunmaktadır. Ayrıca yazar hikâye ve hurafelerden arındırılmış bir peygamber portresi sunarak aslında insan Hz. Muhammed'i tanıtmayı hedeflemektedir. Yazarın eserlerinde önem verdiği bir diğer konu ise ele aldığı konularda ilk kaynaklara ulaşma ve süreç içerisinde konunun nasıl şekillendiğini ortaya koyma çabasıdır. Uyguladığı metot ve konuları ele alış yöntemi onu diğer siyer yazıcılarından ayıran önemli faktörler olarak zikredilebilir.

Yazar birinci bölümde (s. 13-83) Hz. Muhammed'in soyu ile başlayıp doğumuna kadar olan zaman dilimindeki meşhur ve mucizevi hikâyeleri kronolojik olarak ele almaktadır. Hz. Muhammed'in hayatının en uzun dönemi peygamberlik öncesine ait olmasına rağmen risâlet öncesine dair haberlerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu döneme ait bazı rivayetler aktarılmış olsa da çağdaşları tarafından değil, daha sonraki râviler tarafından aktarılmaktadır. Bundan dolayı yazarın özellikle bu dönemleri daha sorgulayıcı ve eleştirel bir bakış açısıyla incelediğini görmekteyiz. Hz. Muhammed'in soyunun asilliğine dair aktarılan rivayetleri inceleyip mucizelerle dolu bir peygamberden çok Hz. Muhammed'in insani özellikleri üzerinde durmakta ve bu konuyu farklı yönleriyle irdelemektedir. Abdülmuttalib'in çocukları hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra özellikle tarih kitaplarında önemli bir yer tutan Abdullah'ın kurban edilmesi hikâyesi üzerinde durmaktadır. Ayrıca İslam tarihinde önemli bir yer tutan, tarih başlangıçlarında atıf olarak kullanılan ve Kur'an'da kendisine yer bulan fil olayını ayrıntılarıyla inceleyip bu olayla ilgili anlatılan ezoterik olayları daha akılcı bir üslup üzerinden kurgulayarak aktarmaktadır.

İkinci bölümde (s. 85-165) Hz. Muhammed'in doğumu ve gençlik yılları, vahyin başlangıcına kadar aktarılmaktadır. Bu bölümde ilk olarak Hz. Muhammed'in doğumunu ele alarak, onun ana rahmine düşüşünden dünyaya gelişine kadar anlatılan bir takım olağanüstü hikayeleri incelemektedir. Bu hikayelerin güvenilirliğinin olmadığını ve peygamberlik sonrası geriye dönük olarak anlatılan kurgular olduğunu ifade etmektedir. Yazar Hz. Muhammed'in doğum tarihinin bile net olarak belirlenemeyeceğine dikkat çekmekle beraber, onun doğumu ve ana rahmine düşmesiyle ilgili iddiaların geriye dönük kurgular olduğunu ortaya koymuş ve kaynaklardaki tutarsızlıkları akılcı bir şekilde yorumlayarak temellendirmeye çalışmıştır. Diğer yandan Hz. Muhammed'in risâlet öncesine dair anlatılan olağanüstü hikayelerin onun ileride peygamber olacağını anlatabilme çabasına odaklı olduğuna işaret etmiş ve Kur'an'da Hz. Muhammed'in ileride peygamber olacağından söz edilmediğine dikkat çekerek sözü edilen iddiaların hangi saiklerle üretildiğini gözler önüne sermiştir. Ayrıca risâlet öncesine dair abartılı anlatıların aslında Hz. Muhammed'i yüceltmek için oluşturulan kurgular olduğunu delilleriyle ortaya koymuştur. Onun risâlet öncesiyle ilişkilendirilen mucizevi anlatıları ise daha önceki peygamber hikayelerinden ve diğer dinlerin kitaplarında bulunan anlatılardan esinlenerek sonradan kurgulandığını ifade etmektedir.

Hz. Muhammed'in doğumuyla ilgili anlatılardan sonra peygamberlik öncesi hayatıyla ilgili anlatılan bazı meşhur konuları ele alan yazar onun Şam yolculuğu ve Bahira kıssasıyla ilgili iddiaları ele almıştır. Bu konuları incelerken klasik anlatılardan çok farklı yorumlar getirmektedir. Yine bu bölümde Hz. Muhammed'in ticari seyahatleri, Hılfu'l-fudûl'a üye olması, evliliği ve çocuklarıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Yazar Hz. Hatice ile evliliğinin de Busra pazarına yapılan yolculuktan sonra değil, tam aksine güneydeki Hubâşe panayırına yapılan yolculuktan sonra gerçekleştiğini tespit etmiş ve bilinenlerden çok daha farklı bir kurgu ile iddiasını temellendirmeye çalışmıştır.

Yazar üçüncü bölüme (s. 167-252) Hz. Muhammed'in vahiyle tanışması ve Hira'da yaşadığı iddia edilen tecrübeye dair detayları ele alarak başlamıştır. Bilinenlerin aksine ilk vahyin rüya şeklinde alınmadığını ve Hz. Muhammed'in Hira Dağı'ndan indikten sonra vahiy meleğiyle karşılaşmış ilk ayetleri Cennetü'l-me'vâ olarak anılan ağaçlık alanda aldığını savunmuştur. Müteakiben nübüvvetine dair tecrübeleri çok yakın çevresiyle paylaştığını ve akabinde umuma yaydığını verili bir şekilde ortaya koymuştur. Özellikle "Varaka b. Nevfel" ile ilgili anlatılan klasik iddiaların aksine, çok daha farklı bir şekilde değerlendirmesi dikkat çekmektedir. Yazara göre Varaka b. Nevfel'in, Hz. Muhammed'in nübüvvetini anladığı ve onun bilge birisi olup eski Hıristiyan kaynaklarını bildiği yönündeki iddiaların, Hz. Muhammed'in nübüvvetine itiraz eden Hıristiyan teologların itirazlarına cevap olarak üretildiğini savunmaktadır. Müteakiben yazar nübüvvetin ilk yıllarında Hz. Muhammed'e karşı başlatılan muhalefet ve bu muhalefetin süreç içinde düşmanlığa dönüşmesi ile ilgili detayları ele almıştır.

Yazar, Mekke dönemindeki “Buhranlı Yıllar” adını verdiği dördüncü bölümde (s. 253-332), Hz. Muhammed’e, müminlere ve kabilesine yönelik boykot yaptırımı, Habeşistan’a hicret, bazı müminlere uygulanan şiddet, Hamza b. Abdulmuttalib ve Hz. Ömer gibi bazı önemli isimlerin Müslüman olmaları ve boykot kararlarının kaldırılmasıyla ilgili detayları ele almıştır. Müteakiben Mi’râç anlatıları ile *İsrâ* olayına dair konuları ele almıştır. Yazar bu konuları geleneksel kurgulardan farklı olarak ele almıştır. İlk önce Mi’râç ve *İsrâ* hadisesine dair haberlerin birbirlerine karıştığına dikkat çekmiş, iki hadisenin birbirinin tamamlayıcısı ve devamı gibi sunulan yorumların yanlışlığını ortaya koymuş, Mi’râç anlatılarının Kur’an’a dayanmadığını ve rüya türü hikâyelerle ve kadim kültürlerdeki anlatılarla zenginleştirilip Hz. Muhammed’e uyarlanan bir tecrübe gibi sunulduğunu aktarmaktadır. En dikkat çekici detaylardan birisi ise, Mi’râç anlatılarının *İsrâ* olayından sonra değil, daha önceki döneme ait kurgular olduğuna yönelik tespittir. Bu itibarla yazar *İsrâ* ve Mi’râç kavramlarını birbirinden ayırmış ve bu kavramların ifade ettiği olayları ait oldukları kronoloji içinde değerlendirmiştir. Ayrıca Mi’râç anlatıları ile Necm suresi arasında hiçbir bağlantının bulunmadığını ortaya koymuş, bu yöndeki geleneksel kabullerin kronolojik verilerle tutarlı olmadığını gözler önüne sermiştir. *İsrâ* olayı ile ilgili değerlendirmesinde yazar, bu hadisenin Kur’an’da yer aldığına dikkat çekmiş ve detayına dair hiçbir açıklamanın yapılmadığını vurgulamış, ilk kaynaklarda *İsrâ* olayına dair bazı rivayetlerin bulunduğunu, ancak Mi’râç anlatılarının daha sonradan üretildiği için ilk kaynaklarda bu olaya dair hiçbir anlatının bulunmadığını tespit etmiştir. Yazarın “*İsrâ* ve Mi’râç Gerçeği” adı altında müstakil bir kitabı bulunduğunu da hatırlatmak isterim.

Beşinci bölümde ise (s. 333-403) Hz. Muhammed’in hayatını derinden etkileyen Hz. Hatice ve amcası Ebu Talib’in vefatı anlatılmaktadır. Bu sıkıntılı dönem sonrası Hz. Muhammed’in Taif’te himaye arayışı ve buraya yaptığı yolculukla ilgili detaylar incelenmiştir. Sonrasında İslam Tarihinde Hz. Muhammed’in mucizesi olarak sunulan ayın yarılması hadisesine değinen yazar, bu hadisenin Kamer suresiyle ilişkilendirilmesinin yanlışlığına dikkat çekmiş ve bu olayın bir ay tutulması olduğunu tüm detaylarıyla beraber ispat etmeye çalışmıştır. İlgili sure ile bu hadise arasında hiçbir bağlantı bulunmadığını ikna edici verilerle ortaya koymuştur. Son olarak hicret öncesinde Hz. Muhammed’in Medineliler ile görüşmesini ve Akabe biatlarıyla ilgili detayları ele almış, hicret olayını ise Medine dönemini konu edinen eserinde incelemiştir.

Sonuç olarak “Siyerin Mekke Dönemi” adlı eser, klasik anlatıların dışında mucizelerle dolu bir peygamber portresi yerine, ezoterik anlatılardan arındırılmış “İnsan Muhammed” portresi sunmakta ve Hz. Muhammed’in tebliğ faaliyetleri ve ilk dönemlerine ait bilgileri ilk kaynağa inerek incelemektedir. Yazarın olayları ele almada vahyin verilerini referans alması ve ilk kaynaklara müracaat etmesi, eseri benzerlerinden ayıran en temel farklardan birisi olarak dikkat çekmektedir. Zaten

böyle bir yöntem geliştirdiği için eser birçok konuda bilinenlerden çok daha farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Hz. Muhammed'in hayatını ayrıntılarıyla inceleyen ve uzun bir çalışmanın sonucu olan eserin Mekke dönemini tanıtmaya çalıştık. Bu eserin Hz. Muhammed'in hayatını okuyucusu için güzel bir anlatı ile sunmakla beraber, bundan sonra bu alanda yapılacak olan çalışmalar için kaynaklık edeceği aşikârdır.